מקץ ב

א. נאָכדעם ווי יעקב אבינו האָט מסכים געווען אַז זיינע זין זאָלן ווידער גיין קיין מצרים און האָט זיי אַנגעזאָגט[1] „זאת עשו קחו מזמרת הארץ וגו״ וואָס מ׳זאָל ברענגען צו יוסף׳ן, „וכסף משנה קחו בידכם גו׳ ואת אחיכם קחו וקומו שובו אל האיש״, האָט יעקב אויסגע־פירט[2] „וא־ל ש־די יתן לכם רחמים לפני האיש ושלח גו״.

שטעלט זיך רש״י אויף די ווערטער „וא־ל ש־די״ און איז מפרש „מעתה אינכם חסרים כלום אלא תפלה הריני מתפלל עליכם״ (און דערנאָך איז ער ממשיך בביאור הענין „וא־ל ש־די שדי בנתינת רחמיו כו״).

וואָס איז דאָ שווער אין פסוק וואָס רש״י דאַרף זיך דערויף שטעלן און באַ־וואַרענען מיט זיין פירוש „מעתה כו״? זאָגן מפרשים[3]: פון פשטות הכתובים איז משמע אַז דאָס אַלץ איז איין המשך דיבור וסיפור — נאָך דעם דערציילן די נייטיגע הכנות „זאת עשו וגו״ און „וקומו שובו אל האיש״ פירט יעקב אויס און זאָגט (דערציילט) מיט אַ זיכערקייט „וא־ל ש־די יתן לכם רחמים . . ושלח לכם את אחיכם אחר ואת בנימין״, אַז אויספאַלגנדיק דאָס פריערדיקע ווען איר געווים צוריקקומען מיט (שמעון און) בנימין —

און וויבאַלד אַז ס׳איז שווער אַזוי צו לערנען, ווייל יעקב האָט דאָך אויס־געפירט „ואני כאשר שכלתי״,

וואָס דאָס מיינט אַז ער איז כלל ניט בטוח אַז זיי וועלן צוריקברענגען (שמעון און) בנימין: איז דעריבער מוז מען לערנען אַז „וא־ל ש־די יתן לכם רחמים״ איז ניט קיין דיבור וסיפור של הבטחה, בהמשך הדיבור לבניו, נאָר (א באַוונדער ענין —) א תפלה: יהי רצון אַז וד׳ יתן לכם רחמים — אַבער דע־מאָלט ווערט קשה פאַרוואָס שטייט „וא־ל גו״, מיט א וא״ו החיבור? —

דערפאַר איז רש״י מפרש טעם קשר הדברים: „מעתה״ — נאָך דעם אַלעם וואָס ער האָט זיי פריער אַנגעזאָגט (מיטצונעמען א „מנחה״, „כסף משנה״ און אויך „את אחיכם״ — בנימין) „אינכם חסרים כלום אלא תפלה הריני מתפלל עליכם״ — פעלט שוין גאָרניט פון דעם וואָס איר דאַרפט טאָן פאַר דער הצלחה, נאָר בלויז „תפלה כו״.

ס׳איז אַבער ניט מובן, ווי איז מתאים צו זאָגן אַז „מעתה אינכם חסרים כלום[4] אלא תפלה״[5]?

---

1) פרשתנו מג, יא־יג.

2) שם, יד.

3) ראה ר״ם, גו״א, משכיל לדוד, באר יצחק. ועוד.

4) להעיר שבב׳ כת״י (שתח״י) ליתא תיבת „כלום״ בפרש״י.

5) בר״ם מסיים „וכך הוא בתנחומא״. אמנם בתנחומא לפנינו נאמר (פרשתנו ט בסופו) רק „ואף יעקב כששלח את בניו למצרים נתפלל עליהם שנאמר וא־ל ש־די״. ושם יו״ד: שהרי יעקב אבינו עדיין הי׳ בנימין אצלו והקדים להתפלל עליו שנא׳ וא־ל ש־די כו׳. [לכאורה הי׳ אפ״ל שמקורו דרש״י מב״ר (פצ״א בסופה. וראה יפ״ת הארוך שם): אמר להם הרי הכסף והרי הדורון והרי אחיכם צריכין אתון מלתא אוחרי אמרי לי׳ צלותך אנן בעיין אמר להון אם צלותי אתון בעיין וא־ל ש־די יתן כו׳ — אבל אין כל רמז בפרש״י (ובודאי לא בפשש״מ) — שהשבטים בקשוהו להתפלל].

תפלה איז דאָך אַן ענין הכי עיקרי — און ווי מען געפינט ביי יעקבֿן גופא, בנוגע הצלתו מעשו, אַז לכל לראש האָט ער מתפלל געווען[6], דערנאָך האָט ער געטאָן פעולות בדרך הטבע „ויקח[7] מן הבא בידו מנחה גו'"[8];

איז פֿאַרוואָס יעקב[9] געגנוצט אַ לשון וועלכער באַדייט אַז תפלה איז כאילו אַ דבר נוסף, אַ דבר טפל, וואָס קומט נאָכן באַאַרגן (ע"י המנחה כו') אַלע ענינים עיקריים?

ב. דער מהרש"ל[10] לערנט דעם תוכן פירוש רש"י באופן אחר:

יעקב האָט געזאָגט לבניו: אַלץ וואָס מען דאַרף טאָן אין דרך הטבע אויף מפייס זיין דעם אדון אין מצרים איז גע־וואָרן באַוואָרנט דורך „זאת עשו קחו גו'": און אויב דאָס וועט ניט העלפן — איז דאָס דערפאָר וואָס די סיבה איז ניט דער רוגז פון דעם אדון אין מצרים (וואָס דאָן וואָלט מען אים געדאַרפט מפייס זיין), נאָר דאָס איז — „השגחה פרטית וסיבת אלקים הוא ולא בדרך הבחירה"[11], ובמילא פאַדערט זיך נאָר תפלה, „והריני מתפלל עליכם".

ולפי פירושו קומט אויס, אַז דער פשט פון „מעתה אינכם חסרים כלום אלא תפלה" איז בהיפך מהנ"ל: ניט אַז מ'האָט שוין אַלץ געטאָן און עס פעלט אויס בלויז תפלה, נאָר אדרבה, עס איז ניט נויטיק קיין שום זאָך, די איינציקע זאָך וואָס מ'דאַרף איז נאָר תפלה.

אַבער פירוש זה איז לכאורה ניט הולם דעם לשון פרש"י, ווייל לפ"ז וואָלט רש"י געדאַרפט אויסטייטשן דאָס בפירוש, אַדער עכ"פ משמיט זיין דעם וואָרט „מעתה" (בתחילת פירושו). פשטות לשון רש"י „מעתה אינכם חסרים כלום אלא תפלה" איז משמע, אַז דאָס וועלט געזאָגט בקשר מיט די פריער־דיקע ציווייס — אַז איצט, נאָכן באַ־וואָרענען כל ענינים דלעיל, פעלט מער גאָרניט, חוץ תפלה, וכפירוש רוב המפרשים הנ"ל.

ג. ויש לומר הביאור בזה:

די לשונות שבתורה, אין וועלכע מען זאָגט אַז השי"ת וועט געבן טוב, ברענ־גען אַ ישועה וכדומה, זענען אין צוויי אופנים: בדרך ברכה אַדער בדרך תפלה. דער חילוק ביניהם איז פאַרשטאַנדיק בפשטות אויך פון די פסוקים וועלכע מ'האָט שוין געלערנט:

די זאָך פון תפלה איז — אַז וועמען געפינט זיך אין אַן ענגן מצב, צי אין אַן עת צרה מצד אַ סכנה ר"ל (ווי ס'איז ג־וועמען דער פאַל ביי יעקב וועמען ער האָט געהערט אַז עשו „הולך לקראתך וארבע מאות איש עמו"[12]), אַדער מצד אַ צורך והכרח מיוחד (ווי בא יצחק ורבקה בעת

6) וישלח לב, יו"ד ואילך.
7) שם לב, יד ואילך.
8) ומה שבפרש"י שם (לב, ט) „התקין עצמו לשלשה דברים לדורון ולתפלה כו'" — שמקדים דורון לתפלה — י"ל שזהו לפי שמתחלה שלח יעקב „למצוא חן בעיניך" (שם, ו), שחשב שאינו עת צרה, אבל לאחרי ש„וישובו המלאכים גו' באנו גו' אל עשו וגם הולך לקראתך גו'", התפלל תחלה ואח"כ הכין הדורון — ראה בכ"ז לקו"ש חט"ז ע' 271.
9) ראה ע"ד הדרוש באלשיך כאן (בדפוס וורשא תרל"ט וצילומו — קכה, ב) ובצרור המור (מג, יא), שגם כאן התקין עצמו לדורון ולתפלה ולמלחמה. וראה צפע"נ עה"ת כאן (מג, יא) „אבל לא למלחמה". וכ"ה באברבנאל כאן. ואכ"מ.
10) יריעות שלמה כאן, הובא (בקיצור) גם בשפ"ח כאן.
11) ל' היריעות שלמה.
12) וישלח לב, ז.

זיי האָבן אַ לאַנגע צייט ניט געהאַט קיין קינדער), דעמאָלט איז מען אויף דעם מתפלל צום אויבערשטן (ווי מ׳גלעפינט אין דער תורה אין די דערמאָנטע פאַלן, אַז יעקב האָט תפלה געטאָן צו השי״ת „הצילני[13] נא מיד אחי מיד עשו״, און יצחק „ויעתר[14] יצחק לה׳ לנוכח אשתו כי עקרה היא״[15].

ברכה איז ענינה — ס׳זאָל צוקומען אַ תוספת טוב[16] אין דעם מצב ההווה. ווי מ׳זעט עס אינעם לשון הברכה וואָס שטייט ביי אברהם[17] „ואברכך . . ואברכה מברכיך״: און אַזוי ביי יצחק׳ן „ויברכהו ה׳״, „ויזרע יצחק בארץ ההיא וימצא בשנה ההיא מאה שערים ויברכהו ה׳״[18] — די ברכה איז באַשטאַנען אין דעם וואָס ס׳איז אויסגעוואַקסן הונדערט מאָל אַזויפיל.

און דאָס איז אויך דער תוכן פון די אַנדערע ברכות, ווי ברכת יצחק צו יעקב „ויברכהו . . ויתן לך האלקים גו׳״[19] וכיו״ב בשאר ברכות שבתורה.

פון די בולט׳ע אונטערשיידן צווישן אַ ברכה אַדער אַ תפלה: אין אַ תפלה איז די וועגדונג (אינגאַנצן) צום אויבערשטן, מ׳איז מתפלל לה׳ ער זאָל העלפן דעם פאַר וועמען מ׳איז מתפלל (ווי תפלת יצחק ויעקב הנ״ל „ויעתר יצחק לה׳״, „הצילני נא מיד אחי גו׳״)[20]; משא״כ אַ ברכה וועלט געזאָגט צו דעם וועמען מ׳איז מברך, ע״ד ווי בברכת יצחק ליעקב „ויתן לך״[21].

אויך: ביי תפלה וועלט בכלל געניצט דער לשון הוי׳ אַדער אלקים, ניט א־ל ש־די: באַ ברכה געפינט מען דעם לשון א־ל ש־די, ווי יצחק האָט געזאָגט צו יעקב׳ן[22] „וא־ל ש־די יברך אותך ויפרך גו׳ ויתן לך את ברכת אברהם גו׳״[23].

ד. ע״פ כ״ז שטעלט זיך די שאלה דאָ אין דעם פסוק „וא־ל ש־די יתן לכם רחמים״:

דאָ איז דאָך געווען אַן „ענגער״ מצב, עס האָט אויסגעזען ווי אַן עת צרה, ווי יעקב האָט געזאָגט גלייך ביים הערן פון די שבטים וועגן מהלך הענינים — אַז שמעון איז פאַרהאַלטן געוואָרן אין מצרים און מ׳דאַרף אויך ברענגען דאָרט בנימין — „אותי שכלתם יוסף איננו ושמעון איננו ואת בנימין תקחו עלי היו כולנה״[24]; און יעקב האָט אַזוי שטאַרק ניט געוואָלט אַז בנימין זאָל גיין אין מצרים, אַז ער האָט געזאָגט[25] „לא ירד בני עמכם כי גו׳ והורדתם את שיבתי ביגון שאולה״. און עס האָט געדויערט

13) שם, יב.

14) תולדות כה, כא.

15) וכן לפנ״ז בשייכות לאבימלך „ועתה השב גו׳ ויתפלל בעדך וחי״, „ויתפלל אברהם גו״ (וירא כ, ז. שם, יז): תפלת אברהם בעבור סדום — שם יח, כג (וכפרש״י) ואילך. ועוד. וראה בית אלקים (להמבי״ט) שער התפלה פי״ח כל התפלות שהוזכרו במקרא, אשר בכ״א מהן ה״ז בתוכן הנ״ל.

16) ראה ספר השרשים להרד״ק ערך ברך „כי הברכה תוספת הטובה״. וראה גם בית אלקים שם רפ״כ.

17) לך יב, ב־ג. וראה פרש״י שם.

18) תולדות כו, יב ובפרש״י שם. ועד״ז הוא בלשון הברכה שם, ג־ד. וראה גם (בנוגע לאברהם ויצחק) וירא כב, יז ובפרש״י שם.

19) תולדות כז, כז ואילך. ועד״ז שם כח, ג־ד.

20) או תפלת אברהם עבור אבימלך, סדום (הנ״ל הערה 15).

21) ועד״ז הוא בלשון ברכת ה׳ (הנ״ל הערה 17, 18).

22) שם כח, ג־ד.

23) וכן בברכת ה׳ ליעקב לפני לידת בנימין (וישלח לה, יא).

24) פרשתנו מב, לו.

25) שם, לח.

ביז „כילו לאכול את השבר"[26] און דער־נאָך א שקלא וטריא פון יעקב און יהודא.

און ערשט נאָכדעם ווי יהודה האָט גע'טענה'ט „בנימין ספק יתפש ספק לא יתפש ואנו כולנו מתים ברעב אם לא נלך"[27], האָט יעקב מסכים געווען.

נאָכמער: אויך די שבטים האָבן אַנער־קענט אז דאָס איז אַ צרה, ווי זיי האָבן עס פריער בפירוש געזאָגט[28] „אבל אשמים אנחנו גו' על כן באה אלינו הצרה הזאת".

איז דאָך לכאורה אַ דבר הפשוט, אַז אין אַזאַ מצב פאָדערט זיך לכל לראש דער ענין פון תפלה לה', אַז ער זאָל אויסלייזן פון דער צרה. פאַרוואָס האָט יעקב דאָס געזאָגט מיט אַ לשון ותוכן פון אַ ברכה „וא־ל ש־די יתן לכם רחמים" (און ווי דער מדרש[29] זאָגט טאָקע אויך דאָ „מה ראה יעקב לברכם בא־ל ש־די")?

דעריבער באַוואָרנט רש"י און איז מפרש ומחדש, אַז וויבאַלד ס'איז נויטיק דער ענין התפלה, דערפאַר האָט יעקב אביזו געזאָגט „הריני מתפלל עליכם"; און דאָס וואָס ער האָט געזאָגט „וא־ל ש־די יתן לכם רחמים", איז עס ניט דער לשון התפלה (דאָס ווערט ניט דער־מאָנט)[30] — נאָר דאָס איז סיפור תוכן כוונת און תכלית התפלה, ווי רש"י טייטשט אַפּ בהמשך לשונו „וא־ל ש־די (— שדי בנתינת רחמיו וכדי[31] היכולת בידו ליתן) יתן לכם רחמים"[32],

און דאָס וואָס עס שטייט אין תורה נאָר „וא־ל ש־די יתן לכם רחמים", ניט לשון תפלת יעקב, פאַרענטפערט רש"י בהמשך לשונו „מעתה אינכם חסרים אלא כו'", כדלקמן.

ה. דער ביאור אין דעם:

כשם ווי יעקב האָט געזען אַז דער גאָנצער ענין איז היפך הרצוי. אַזוי האָבן די שבטים בינם לבין עצמם אויך געזען אַז דאָס איז אַ צרה ועונש, ווי זיי האָבן געזאָגט (כנ"ל) נאָך זייענדיק אין מצרים „אבל אשמים אנחנו אשר ראינו צרת נפשו בהתחננו אלינו ולא שמענו על כן באה אלינו הצרה הזאת" (און אויך דער־נאָך (בחזרתם לאביהם), ווען זיי האָבן אויסגעפונען אַז הושב כספם, איז „ויצא לבם ויחרדו איש אל אחיו לאמר מה זאת עשה אלקים לנו"[33]).

אָבער אין זייערע רייד צו יעקב'ן האָבן זיי דאָס ניט געקענט מגלה זיין (אַז זיי פילן דערין אַז דאָס איז אַן ענין של עונש אויף מכירת יוסף) כמובן; צו יעקב'ן האָבן די שבטים גערעדט וועגן דעם ניט ווי וועגן אַ מצב של (עונש ובמילא —) צרה, נאָר ווי דאָס וואָלט געווען אַ זאַך וועלכע קען פאַסירן[34] ע"פ טבע.

---

26) פרשתנו מג, ב.

27) פרש"י שם, ח.

28) שם מב, כא.

29) תנחומא פרשתנו יו"ד. ועד"ז בדעת זקנים מבעלי התוס' כאן. ועוד.

30) להעיר מפרש"י לעיל עה"פ (בראשית ד, טו) לכן כל הורג קין: זה אחד מן המקראות שקצרו דבריהם כו'.

31) ובדפוס שני דפרש"י „ובידו היכולת ליתן" כן הגי' ב„שם אפרים".

32) והמשך זה דפרש"י אינו ד"ה ופי' חדש, אלא (בתוך — ו)בהמשך לדברי רש"י לפנ"ז (וכמדובר כמ"פ). ובדפוס א' וב' (וכמה כת"י שתח"י) הלשון: הריני מתפלל עליכם א־ל שיש די בנתינת כו'!

33) מב, כח.

34) ובאמת אף שגם לדעתם הי' כאן „צרה", אבל לא ראו בזה סכנה ממש כמו יעקב, דהרי בעיני יעקב הי' בהורדת בנימין סכנה „פן יקראנו אסון", כיון

דערפאר האָט זיי יעקב געזאָגט[35] „אם כן אפוא": אויב דאָס איז כדבריכם, אַז ס׳איז ניט קיין צרה נאָר אַ דבר הרגיל בטבע, איז בהתאם דערמיט „זאת עשו קחו מזמרת הארץ" אויף צו מפייס זיין דעם איש מיט אַ דורון ע״פ דרכי הטבע, „ובכסף משנה קחו גו׳ ואת אחיכם קחו גו׳".

און צו דעם האָט יעקב (ממשיך ו)מוסיף געווען „וא״ל ש־די יתן לכם רחמים — מעתה אינכם חסרים כלום אלא תפלה", אַז אויך לשיטתכם וועגן דעם מצב אַז „אינכם חסרים כלום" — נאָכן באַוואַרענען דעם דורון וכו׳ פעלן טאָקע ניט מער קיין פעולות בדרכי הטבע — „אלא" סיידן דער ענין התפלה, ווייל אויך במצב כזה און נאָכן מסדר זיין אַלע ענינים בדרך הטבע מוז מען נאָך אַלץ אַנקומען צו תפלה (ובפרט, כנ״ל, אַז יעקב האָט יע חושש געווען פאַר אַ צרה), ובמילא — „הריני מתפלל עליכם":

ועפ״ז יומתק: וויבאַלד אַז לפי דברי השבטים איז עס ניט קיין צרה, האָט יעקב פאַר זיי[36] אַרויסגעבראַכט דעם תוכן התפלה בלשון של ברכה „וא־ל ש־די וגו׳".

ו. עפ״ז ווערט פאַרענטפערט (בפש־טות) נאָך אַ שאלה: רש״י האָט (שוין פריער) מפרש געווען[37] „יפה תפילת החולה מתפלת אחרים עליו והיא קודמת להתקבל". און ס׳איז מובן, אַז דאָס איז לאו דוקא ביי אַ חולה, נאָר אין יעדן פאַל ווען אימעצער נויטיקט זיך אין אַ ישועה אַדער הצלה, איז זיין תפלה „יפה", „קודמת להתקבל" ווי די תפלה וואָס אַ צווייטער וועט פאַר אים מתפלל זיין.

ולפ״ז צריך ביאור: פאַרוואָס האָט יעקב מתפלל געווען פאַר זיי און האָט זיי ניט געזאָגט, אַז זיי אַליין זאָלן פאַר זיך מתפלל זיין — „מעתה (אינכם חסרים כלום אלא תפלה) עליכם להתפלל" (וכיו״ב)?

[און אע״פ אַז יעקב האָט געהאַלטן אַז די צרה (פון שיקן בנימין קיין מצרים) רירט אַן בעיקר אים, יעקב׳ן — „וקראהו אסון וגו׳ והורדתם את שיבתי ביגון שאולה"; „ואני כאשר שכלתי שכלתי" (און דאָס וואָס יעקב האָט געזאָגט „הריני מתפלל עליכם", י״ל אַז דאָס מיינט ער אויף זייער פעולה ומעשה וכההמשך בהפסוק) — אָבער סו״ס האָבן זיי דאָך געדאַרפט געהאַלפן ווערן דורך דער תפלה, אַז זיי זאָלן האָבן רחמים בעיני האיש, האָט יעקב געדאַרפט זאָגן אַז עכ״פ אויך זיי זאָלן מתפלל זיין?[38]]

שהוא „אחי יוסף" (פרשתנו מב, ד ובפרש״י), „אחיו מת והוא לבדו נשאר וקראהו אסון בדרך אשר תלכו בה" (שם, לח), וכן הי׳ אצל רחל (אמו) שמתה בדרך (וישלח לה, יט), א״כ הוחזקה הסכנה בדרך למשפחה זו.

משא״כ השבטים שידעו שהדרך לא הי׳ הסיבה להאסון שאירע ליוסף, א״כ מובן דהליכת בנימין בדרך אינה נחשבת בעיניהם „כשעת הסכנה" — ראה בכ״ז לקו״ש ח״ה ע׳ 216 ואילך.

35) מג, יא.

36) או: שלכן נאמר בכתוב רק ענין זה — התוצאה של התפלה — ממה שיעקב אמר להם.

37) וירא כא, יז.

38) להעיר משינוי הלשונות בתנחומא (הנ״ל הערה 5): אף יעקב כששלח את בניו למצרים נתפלל עליהם כו׳ — שמזה משמע קצת שהתפלה היא בעבור בניו (לא בעבורו) ועד״ז לפי הב״ר שם: משא״כ לפי התנחומא להלן „עד שלא תבוא לך הצרה הוי מקדים והתפלל כו׳ תדע שהרי יעקב אבינו עדיין הי׳ בנימין אצלו כו׳", משמע שהתפלה היא על צרת עצמו. ואכ״מ.

וע"פ הנ"ל איז דאָס מובן בפשטות: לויט די רייד פון די שבטים איז דאָס ניט קיין אויסערגעווײנלעכער מצב וואָס פאַדערט אַ תפלה מיוחדת, און יעקב קען שיקן בנימין מיט זיי, און זיי וועלן אים געוויס צוריקברענגען (צוזאַמען מיט שמעון); יעקב האָט אָבער געהאַלטן, כנ"ל, אַז תפלה מוז סייוויי זיין אויך במצב כזה (ומה גם לפי האמת, ווי יעקב האָט געפילט), אָבער וויבאַלד אַז זיי פילן זיך ניט ווי אַזעלכע וועלכע מוזן האָבן תפילה ובמילא — איז זייער תפלה „יפה", דערפאַר איז „הריני מתפלל עליכם".

ז. מהענינים דיינה של תורה בפרש"י:

אע"פ אַז דאָס וואָס די שבטים האָבן געזאָגט אַז ס'איז ניט קיין מצב של צרה, איז נאָר געווען כלפי יעקב, אָבער ביי זיך אליין האָבן זיי, אַזוי ווי יעקב, געהאַלטן אַז דאָס איז אַ צרה — אַנרופענדיק עס כנ"ל „(על כן באה אלינו) הצרה הזאת" — פונדעסטוועגן איז אין דעם פאַראַן אַ חילוק צווישן די שבטים און יעקב:

די שבטים האָבן געקוקט אויף דעם ווי אַ צרה פרטית וואָס קומט אויף זיי אַלס אַן עונש פאַר אַן אשמה פרטית (זייער פאַרקויפן יוסף'ן) — „אבל אשמים אנחנו אשר ראינו צרת נפשו בהתחננו אלינו ולא שמענו ע"כ באה אלינו הצרה הזאת"[39],

אָבער יעקב האָט דערין געזען אַ מצב וצרה כללית בהמשך צו די פריערדיקע צרות (ווי רש"י ברייגט בנדון זה „ומדרשו מי שאמר לעולם די יאמר די לצרותי שלא שקטתי מנעורי כו'"); נאָכמער — ניט בלויז צו די פריערדיקע צרות נאָר אויך אַ שייכות צו די קומענדיקע יסורי הגלות פון כלל ישראל, ווי יעקב האָט געזאָגט[40] בתחילת הליכתם למצרים „רדו שמה, ולא אמר לכו רמז למאתים ועשר שנים שנשתעבדו למצרים כמנין רד"ו".

וי"ל אַז דאָס איז פאַרבונדן מיט דעם חילוק כללי צווישן יעקב און די שבטים:

יעקב אַלס איינער פון די ג' אבות של כל עם ישראל, „זעט" אַלץ וואָס פאַסירט מיט אים. און אַלע מאורעות וועלכע האָבן אַ שייכות מיט אים — דעם „סימן לבנים", ווי דאָס איז נוגע צו בניו און צו די דורות שלאחריו — ביז אַז אויך דער „רדו" וואָס ער זאָגט לבניו איז „מעשה אבות" וואָס איז אַ „סימן" צו די מאתים ועשר שנים פון די אידן אין שעבוד מצרים.

די שבטים אָבער, וויבאַלד אַז זיי זיינען „בנים" ניט קיין אבות (פון כללות עם ישראל)[41], האָבן דערין ניט געזען קיין ענין כללי דכללות עם ישראל, נאָר אַ פרטי, אַז עונש אויף יעדערן פון זיי בפרטיות (אויף מכירת יוסף[42]).

ובאופן אחר ובסגנון לשון החסידות[43]: די שבטים, זייענדיק „מרכבתא תתאה" פאַרבונדן מיט עולמות בי"ע,

---

39) להעיר מ„מעשי ה" פרשתנו שם ד"ה עוד יתכן ד„ויאמרו איש אל אחיו (אבל אשמים כו')" — היינו „שמעון ולוי".

40) מב, ב ובפרש"י.

41) ראה תו"א ר"פ וארא. לקו"ש ח"י ע' 97. וראה לעיל ע' 206.

42) וצע"ק מעשרה הרוגי מלכות שלכאורה הוא ענין דכלל ישראל. וראה מקרא מפורש (עמוס ב, ו): פשעי ישראל גו' מכרם בכסף צדיק, דלכמה מפרשים קאי אמכירת יוסף (זהר חדש ר"פ וישב. ועוד).

43) ראה תו"א ויצא כד, א (ובאוה"ת שם רכו, ב). לקו"ת צו יז, ר"א וסע"ב. ועוד.

האבן געזען די ענינים ווי זיי האבן אַ שייכות מיט טבע און פרטי הגבלות פון וועלט; אַבער יעקב וואס איז געווען פון „מרכבתא עילאה" דאצילות, העכער פון וועלט, האט געזען אין יעדער זאך ווי עס איז העכער פון די הגבלות פון טבע העולם.

ח. ענין הנ"ל האט אויך אַ שייכות צו חנוכה (פ' מקץ ווערט אלעמאל געלערנט (און געליינט) אין די טעג פון חנוכה):

כאטש אַז עניני ישועה והצלה וועל־כע זיינען פאַרבונדן מיט ימי חנוכה זיי־נען בדרך כלל געקומען דורך נסים ונפלאות, י"ל קס"ד, בחיצוניות קען אויסזען אַז עס זיינען געווען נסים וועל־כע האבן אַ פאַרבונד מיט טבע[44] (די הצלת[45] ישראל פון מלכות יון וועלכע איז געקומען ע"י מלחמה, ובלשון הרמב"ם[46] „ריחם עליהם אלקי אבותינו והושיעם מידם והצילם וגברו בני חשמונאי הכהנים הגדולים והרגום והושיעו ישראל מידם"),

דאס איז אבער אַזוי נאר בחיצוניות,

באמיתיות זיינען דאס געווען נסים גלויים וועלכע זיינען געווען לגמרי העכער פון טבע: גבורים ביד חלשים וכו'.

ט. די תורה איז דאך נצחית בכל עת ובכל זמן, ובפרט „מעשה אבות" וועלכע זיינען געווען „סימן לבנים" לגלות מצרים וכו', ובמיוחד אַז אין מדרש[47] ווערט דער פסוק גופא אויסגעטייטשט בשייכות צו די גליות פון אידן [וא־ל ש־די יתן לכם רחמים . . לפני האיש הקב"ה כו' ושלח לכם את אחיכם אלו עשרת השבטים אחר ואת בנימין זה שבט יהודה ובנימין ואני כאשר שכלתי בחורבן ראשון שכלתי בחורבן שני . . לא אשכול עוד]

איז מובן אַז דערפון נעמט מען אַ הוראה בכל הזמנים:

לכל לראש איז די הוראה, אַז אין יעדן ענין וואס אַ איד טוט, אפילו וועט בייאים זעט עס אויס ווי אַ דבר טבעי, זאל אַ איד ניט טראַכטן אַז ער דארף טאַן בלויז דאס וואס עס קוקט אויס נויטיק לויט די דרכי הטבע, און חוץ דעם „אינו חסר כלום" — נאר ער דארף וויסן אַז ער מוז אַנקומען צו תפלה, און ניט ווי אַ צוגאַב־זאך, נאר אלס אַן ענין עיקרי [און אויב ער טראַכט ח"ו אַז „אינו חסר כלום", איז דאס אַ חסרון נוסף, און ער דארף אויך אויף דערויף מתפלל זיין].

און אע"פ אַז בייַ אידן פאַדערט זיך עש' ופעולה בדרכי הטבע — היות דער אויבערשטער האט דאך אַנגעזאגט „וברכך ה'א בכל אשר תעשה"[48], דארף אבער אַ איד וויסן דעם אמת, אַז זיין פאַרבונד מיט טבע איז ניט מער ווי אַ לבוש חיצוני, און אַז ער איז פאַרבונדן מיטן שם הוי' שלמעלה מהטבע[49]. דעריבער איז בייַ אים דער עיקר צו מתפלל זיין למי שהעושר שלו[50], בנוגע

---

44) ראה שער האמונה פט"ז (ל, א־ב).

45) אף שבפרטיות היו בזה כמה דרגות: נסים נפלאות וישועות — ראה בארוכה לקו"ש חט"ז ע' 366 ואילך.

46) ריש הל' חנוכה (רפ"ג).

47) ב"ר פצ"ב, ג. הובא ברמב"ן ובבחיי עה"פ.

48) ראה טו, יח. ובספרי שם: וברכך . . יכול בטל ת"ל בכל אשר תעשה.

49) ראה בכ"ז לקו"ש שם ע' 370. ושו"ב.

50) נדה ע, סע"ב. וראה דרמ"צ קו, סע"א ואילך. ובכ"מ.

פרנסה, און עד"ז בכל עניניו ודרכיו, סיי גשמיות'דיקע און סיי רוחניות'דיקע[51].

און דעמאלט איז ער זוכה צו זען אז זיינע ענינים טבעיים זיינען נישם וועלכע זיינען מלובש אין טבע, און ער קומט צו אויך צו דער הכרה פון די נסים אויף וועלכע עס שטייט עושה נפלאות לבדו[52], אז „בעל הנס אינו מכיר בניסו"[53], נסים-וועלכע זיינען פארבונדן מיט דעם אויבערשטן אליין, שלמעלה מהטבע לגמרי[54].

ביז צו די נסים ונפלאות וואס וועלן זיין בביאת משיח צדקנו, וואס „כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות"[55] במהרה בימינו ממש.

(משיחת ש"פ מקץ, שבת חנוכה, תשמ"ה)

---

51) ראה נדה שם: מה יעשה אדם ויחכם ירבה בישיבה וימעט בסחורה כו' (ונוסף לזה:) יבקשו רחמים ממי שהחכמה שלו. ע"ש.

52) תהלים עב, יח.

53) נדה לא, א.

54) ראה אוה"ת (יהל אור) לתהלים ס"ע קנג ואילך ובהנסמן שם. ד"ה כימי צאתך תשל"ח. ועוד.

55) מיכה ז, טו. וראה אוה"ת למיכה שם ע' תפו-ז.